

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-24)

YETİ YİTİMİ OLAN BİREYLER İÇİN ULUSLARARASI GÜN 3 ARALIK (2023)

Yeti yitimi, fiziksel veya zihinsel bir durumdur; kişinin belirli faaliyetleri yapmasını (faaliyet sınırlaması) ve çevresindeki dünyayla etkileşime girmesini (katılım kısıtlamaları) daha karmaşık hale getirir. Bir kişinin hayatını etkileyebilecek görme, hareket, düşünme, hatırlama, öğrenme, iletişim, işitme, ruh sağlığı, sosyal ilişkiler gibi birçok engel türü vardır.

"Yeti yitimi olan insanlar" bazen bir tek nüfusu tanımlasa da aslında çok çeşitli ihtiyaçları olan farklı bir grup insandır. Aynı tür yeti yitimine sahip iki kişi çok farklı şekillerde etkilenebilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yeti yitiminin üç boyutu vardır:

- Bir uzvun kaybı, görme kaybı veya hafıza kaybı gibi bir kişinin vücut yapısında ya da zihinsel işleyişinde bozukluk
- Görme, duyma, yürüme veya problem çözme güçlüğü gibi faaliyet kısıtlamaları
- Çalışma, sosyal ve eğlence faaliyetlerine katılma, sağlık bakımı ve önleyici hizmetler alma gibi normal günlük faaliyetlere katılım kısıtlamaları¹

Günümüzde tahminen 1,3 milyar insan (dünya nüfusunun %16'sı) önemli bir yeti kaybı yaşamaktadır. Bulaşıcı olmayan hastalıkların artması ve insanların daha uzun yaşaması nedeniyle bu sayı artmaktadır.

- Yeti yitimi olan bazı insanlar, yeti yitimi olmayanlara göre 20 yıla kadar daha erken ölmektedir.
- Yeti yitimi olan bireyler depresyon, astım, diyabet, felç, obezite veya kötü ağız sağlığı gibi rahatsızlıklara yakalanma riskini iki kat daha fazla taşımaktadır.
- Yeti yitimi olan bireyler birçok sağlık eşitsizliği ile karşı karşıyadır.
- Yeti yitimi olan bireyler, yeti yitimi olmayan bireylere kıyasla 15 kat daha zor erişilebilir ve uygun fiyatlı olmayan ulaşım imkanlarına sahiptir.²

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1992 yılında, 47/3 sayılı kararı ile 3 Aralık gününü yeti yitimi olan bireyler için uluslararası gün olarak belirlemiştir. Bu sayede yeti yitimi olan bireylerin sorunlarının anlaşılmasını teşvik etmek ve bu kişilerin onuru, hakları, refahı için desteği harekete geçirmek amaçlanmıştır. Aynı zamanda yeti yitimi olan bireylerin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamın her alanına entegrasyonundan elde edilecek kazanımlara ilişkin farkındalığın artırılması amaçlanmaktadır.³

Yeti yitimi olan bireyler için uluslararası günün 2023 teması **"Yeti yitimi olan kişiler için onlarla birlikte ve onlar tarafından Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmak için birleşme"** olarak belirlenmiştir. Yeti yitimi olan bireylerin tarihsel olarak dışlandığı ve genellikle geride bırakılanlar arasında yer aldıkları göz önünde bulundurulduğunda Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı gerçekleştirme yönündeki çabaların artması ve hızlandırılması gerekmektedir.⁴

¹ [İnternet] <https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/disability.html> Erişim:21.11.2023.

²[İnternet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health> Erişim:21.11.2023.

³ [İnternet] <https://social.desa.un.org/issues/disability/international-day-of-persons-with-disabilities-3-december> Erişim:21.11.2023.

⁴ [İnternet] <https://social.desa.un.org/issues/disability/events/2023-international-day-of-persons-with-disabilities-idpd> Erişim.21.11.2023.